

CARL JOHAN LJUNGBERG:

Svensk demokrati: Medeltid och Orwell?

Demokrati fordrar något mer än rösträtt. Vital är t ex friheten att bilda och driva föreningar, företag och samfund. Filosofen Robert Nisbet har kallat detta "smågruppers laissez-faire".

P J Anders Linder: **Demokratis små plattformar: Om nätverk och gruppssamverkan.** Timbro 1988

Ju mäktigare en stat blir, desto mer ogärna tycks den dock fördras av blygsam tävlan från sådana sammanslutningar, särskilt om de ter sig politiskt misshagliga. Mot den lilla samfälligheten riktas ett tryck, lika starkt som utstuderat: Underkasta er statens regler, eller avstå från bidrag. Det senare innebär ofta, att dessa grupper går under.

Demokratis små plattformar: Om nätverk och gruppssamverkan heter en liten bok av journalisten P J Anders Linder. Linder summerar där elegant vad som skett med denna sida av den svenska demokratin, och härleder problemen psykologiskt och idéhistoriskt. Han antyder också några tänkbara reformer.

Lika viktig som rätten att välja och avsätta sina ledare är rätten att sköta viktiga uppgifter i små sammanslutningar, där besluten rör det bokstavligen näraliggande och där personlig bekantskap håller samman människorna, menar Linder. Vad utmärker då dessa "små plattformar"? Jo, ömsesidighet och frivillighet. Dessa krav kan synas enkla, men i dagens toppstyrda Sverige är det allt färre organ som uppfyller dem.

Historiskt har oräkneliga sådana sammanslutningar sopats bort av stat och kommun, som själv tagit över deras uppgifter.

En del människor har med lättnad skjutit ansvaret ifrån sig. Kanske har man fredat sitt samvete med, att uppgifterna blivit så stora och med att utvecklingen inte går att hejda.

Linder menar dock att ingen utveckling är oundviklig, och att själva oviljan att kämpa emot statsmakten tyder på svagt civilturage. Han granskar och underkänner de huvudskäl som anförs för vad som bokstavligen är en gemenskapens kollektivisering. Rousseau heter en tidig bov i dramat. Denne såg gemenskap: "inte längre som ansvarsfull vänskap utan som egalitär atomism."

Få perspektivförändringar ter sig i efterhand mer ödesdigra än denna. I hat mot ett samhälle vars människor präglas av historiska vanor, åsikter och fördomar förordade Rousseau och hans efterföljare ett samhälle med lösryckta individer, som över sig i princip endast har statsmakten. Folk är där jämställda, visst, men också — maktlösa. Försvaren av Rousseaus nya ordning utvecklar likväl berömvärd vältalighet, när det gäller att utmåla farorna med ett personligt ansvar, utövat i fria grupperns hägn.

Vad har då t ex moderna borgerliga gjort för att hindra denna utveckling? Tyvärr för litet, konstaterar Linder. Genom en pragmatisk, "resultatnriktad" inställning har man t ex i Sverige bara bitvis kunnat bromsa eller ge alternativ till den politik (s) självsäkert och medvetet fört. Och ofta har borgerliga visserligen angripit (s) för att verksamheter förstatligats, men då snarast med motivet att de blivit ineffektiva, oekonomiska, inte därför att de kommit att te sig mer omänskliga!

Hur värdefull den fria marknaden än

är, räcker dess argument nog inte ensamma för att underbygga kritiken av den socialdemokratiska staten. Allt det staten inte kan sköta kan och skall inte överföras till marknaden. När därtill många borgerliga politiker mot "kollektivismen" sätter en "individualism", missar de, att (s) märkligt nog ju både verkat för kollektivism och individualism. Riktigare borde det vara att mot (s) falska tolkning av gemenskapen ställa en, som inte gör individerna till utbytbara atomer. Gemenskap måste kunna medge, att marknaden samverkar med många små beslutssfärer, och att meningsfulla uppgifter kan skötas av "de små plattformarna".

Till den som fruktar, att Linder vill återuppväcka gamla tiders hierarkiska samhällsformer skall sägas, att det han förordar ju är frivilliga sammanslutningar. Få vill nog förneka, att det man gör av fri vilja ter sig mer moraliskt än det man gör främst av yttre tvång.

Utöver att noga omdefiniera de honörsord som (s) nyttjar och missbrukar kan vissa åtgärder vidtas, menar Linder, för att ge "demokratins plattformar" en chans: Lämna de strukturer som ännu finns kvar i fred. Respektera familjernas egna önskemål. Skydda äganderätten. Sänk skattetrycket. Inför avdragsrätt för idéella organisationer. Stärk smågruppernas roll också inom dagens offentliga område (t ex genom "voucher-system"). Förslagen verkar både kloka och angelägna.

En tankeställare ger till sist idéhistorikern Maciej Zaremba, som Linder intervjuat i boken: "Ett samhälle får inte styras av personer som LO:s Anna Hedborg, som talar om samhället som en organism i närmast mystiska termer och samtidigt tror att det går att styra från ett skrivbord. Den kombinationen av medeltid och Orwell är farlig."